

Takács Margit

Plakátok és leíró adataik

Egyre több olyan elektronikus archívum létezik, amelyekben a hagyományos szöveges dokumentumok mellett képi dokumentumok is megtalálhatók. A vizuális alkotások egy részét a plakátok alkotják, amelyek a különböző közgyűjtemények speciális dokumentumaiként vannak jelen. Mivel a plakátgyűjtemények használata elég nehézkes, ezért a cél az, hogy minél több plakátnak készüljön el a digitalizált változata. A digitalizált gyűjtemények használatához viszont nélkülözhetetlen a megfelelő leíró adatok alkalmazása. A tanulmány ismerteti a plakátok főbb jellemzőit, feldolgozási nehézségeit, és megpróbálja számba venni azokat az adatokat, amelyek alkalmasak a plakátok formai feltárására.

Bevezetés

Manapság az internetnek köszönhetően mindinkább előtérbe kerülnek a kevésbé hangsúlyos könyvtári dokumentumok (pl. apró- és kisnyomtatványok) és digitális változataik. Ennek egyrészt azért van jelentősége, mert találkozunk olyan kutatásokkal, amelyeknél nem elegendő csupán könyvés/vagy folyóiratforrásokra támaszkodni, másrészt pedig javulhat ezeknek könyvtári dokumentumoknak a megítélése is.

Aprónyomtatványok a közgyűjteményekben

A könyvtári gyűjteményekben a hagyományos könyvtári anyagok mellett olyan speciális dokumentumtípusok is megtalálhatók, mint az aprónyomtatványok. Az aprónyomtatvány elnevezés az írásos vagy képi dokumentumok széles körének gyűjtőfogalma, amelybe az úgynevezett egyleveles művek (plakátok, röplapok, meghívók, gyászjelentések, ex librisek, metszetek, képeslapok és így tovább) tartoznak.

A nyomtatványoknak ez a típusa a közgyűjteményekben ritkán kapott önállóságot, legtöbbször csak egy-egy gyűjtemény részévé vált. A hagyományos könyvtári dokumentumokkal – könyvekkel, folyóiratokkal – ellentétben erre a dokumentumtípusra ritkábban fordítottak ugyanannyi figyelmet, és tartalmukat tekintve sem olyan népszerűek. Léteznek olyan előítéletek, amelyek szerint a kis terjedelmű, egy- vagy néhány lapos kiadványok, vékony füzetek eleve nem tartalmazhatnak fontos információkat, megjegyzésre, megőrzésre méltó

tudásanyagot. Holott már Sándor István 1803-ban a *Magyar Könyvesház* című művében is felhívta a figyelmet arra, hogy "...az Apróság is néha nevezetese. El sem hinné az ember, miként oldódhatnak fel s világosíthatnak meg sok idő múlva az efféle megtartott s hátra talált Apróságokból a legnehezebb kérdések és kétkedések..." [16]

A kis- és aprónyomtatványok többségének különleges könyvészeti és forrásértéke van. Kijelenthető, „*hogy a kisnyomtatványok forrásértéke és könyvtári jelentősége egyenes arányban nő a keletkezésük óta eltelt idővel.* Ezt részben a megjelenési példányszám általában alacsonyabb volta, és részben pedig az magyarázza, hogy a kisnyomtatványokban foglalt adatanyag máshol nem, vagy csak nehezen fellelhető.” [17] Sok esetben egyetlen ilyen kiadvány segíthet egy kutatás lezárásában, vagy fontos szerepet játszhat bizonyos kérdések megválaszolásában. Például egy halotti értesítő révén pontos születési, halálozási időpontot, vallási hovatartozást és egyéb fontos adatokat ismerhetünk meg.

Világszerte különféle közgyűjteményekben találkozhatunk ezzel a kiadványtípussal, amelyből az egyik legtöbbet kutatott és leggyakrabban kölcsönzött anyagok egyike a plakátanyag. A plakátok széles köre a kötelezpéldány-szolgáltatásnak köszönhetően zömmel a nagy nemzeti könyvtárakat gazdagítja, de a gyűjtemény típusának megfelelően más közgyűjteményekben is fellelhető. Például az iparművészet követésre méltó remekei az iparművészeti gyűjteményekben vannak jelen, a kortörténeti dokumentumokat történeti, helytörténeti múzeumokban találjuk, a képzőművészeti gyűjteményekben pedig grafikai plakátok lelhetők fel.